

Ferran GARCIA-OLIVER, *Cistercencs del País Valencià. El monestir de Valldigna (1298-1530)*, València, Tres i Quatre, 1998.

«Les hores rutilants del Císter ja havien passat avall quan Jaume II erigia el monestir de Valldigna, el 1298». Amb aquest pòrtic Ferran Garcia-Oliver situa directament el lector en un dels trets originals de l'obra, perquè no es tracta d'un estudi sobre la implantació d'un cenobi cistercenc en la fase inicial del moviment del Cistell, en el segle XII, sinó d'una monografia sobre la trajectòria d'un establiment monàstic —el de Valldigna— en la baixa edat mitjana.

El marc cronològic de l'obra resulta d'un gran interès, car abasta de la fundació del monestir (1298) fins a la desaparició del seu firmament del llinatge dels Borja i la immediata instauració del règim dels abats triennals (1530). S'inicia quan tot just l'adolescent regne de València definia els seus límits territorials, durant el regnat de Jaume II, i fineix quan aquell mateix regne s'adaptà traumàticament a la monarquia hispànica dels Habsburg un cop superada la crisi de les Germanies. No en va la història de Valldigna condensa al microscopi —com ens diu l'autor— les contradiccions de la societat i del país al qual pertany.

L'objecte d'investigació és el monestir de Valldigna, és a dir, la comunitat monàstica establerta al cor de la vall d'Alfàndec amb la finalitat de regir un senyoriu poblat per població majoritàriament musulmana. Ferran Garcia-Oliver deixa clar aquest tret específic que el diferencia del començament d'altres establiments cistercencs de la corona catalano-aragonesa: el programa reial que li donà vida no li assignà una tasca repobladora i colonitzadora d'un espai erm, sinó la missió de ser per damunt de tot un centre d'ordre en un territori molt exposat encara a l'enemic. En la ment del rei, Valldigna esdevenia un dels puntals del regne i per descomptat de la monarquia, com va tenir ocasió de demostrar-ho l'esforçada comunitat monàstica al llarg de la seva història.

L'obra integra perfectament l'anàlisi de la vida interna del monestir i l'ampli ventall de relacions econòmiques i polítiques que aquell, com a organisme viu, mantenia amb l'exterior. Per a explicar-ho, l'autor defuig el que es podria considerar un esquema clàssic de monografia monàstica, és a dir, una seqüència perfectament ordenada de les actuacions més sobresortints dels abats. En aquest llibre els monjos són els protagonistes— al final l'autor ofereix els seus noms —i la comunitat no es redueix a ser el teló de fons d'uns abats monàrquics que fan i desfan. De fet, es té la sensació que Valldigna com a comunitat monàstica va existir paral·lelament i àdhuc malgrat les distorsions provocades pels abats sotmesos al vaivé de l'alta política emanada de la monarquia.

Quan Valldigna va rebre l'alè vital de la corona va haver d'organitzar la vida comunitària, edificar l'església i el refugi dels monjos, construir les dependències agrícoles i, sobretot, deixar constància amb la pregària i la celebració sacramental que un centre de vida cristiana s'havia erigit en una vall poblada de moros. Aquests aspectes, tanmateix, no mereixen la primera atenció de l'autor. Ferran Garcia-Oliver prefereix introduir-nos als inicis del monestir a través d'una òptica diferent i original: la dels fregaments i conflictes que els abats, com a titulars del senyoriu, van haver de sostenir amb els altres poders del seu entorn. Conflictes que l'autor divideix en patrimonials i jurisdiccionals. Al cap i a la fi, Valldigna era un nou poder senyorial que el regne havia d'encabir.

L'obra ens fa endinsar immediatament en la personalitat dels abats i en les estratègies polítiques i familiars que giren entorn de la cadira abacial. A través d'ells el lector entén perfectament la inserció de Valldigna en el context polític general i copsa un

dels aspectes que més condicionaven el monestir: la subordinació constant als desigis de la monarquia i la seva instrumentalització per la corona.

Fins aquí Valldigna s'entén com un centre de poder econòmic i polític i com una alta institució sotmesa —com totes les del regne— a les contingències de la diplomàtica interior i exterior. A partir d'aquests moments, l'autor ens endinsa en la vida interna del monestir, a través d'uns capítols que contenen en el seu conjunt una superba descripció de la realitat monàstica. Per això, Ferran García-Oliver parla de l'organització comunitària, dels principals capítols de la despesa econòmica i dels ingressos provinents de la renda.

La singular ordenació del llibre no impedeix que el lector es faci càrrec del que fou Valldigna —i per extensió qualsevol altre cenobi fundat en el medi rural— i del que representà per a la València medieval. Aquesta obra permet, també, entendre molts aspectes del desenvolupament del feudalisme i ofereix una valuosa reflexió sobre la crisi baixmedieval, permetent fer comparacions entre els diferents territoris de la corona d'Aragó.

Escrit en una prosa magnífica i amb un vocabulari acurat i precís, l'obra de Ferran García-Oliver mereix molt més que una lectura superficial. Ens trobem indubtablement davant d'un llibre d'història excel·lent, que neix del compromís personal de l'autor amb el seu país. Esperem la publicació del llibre que ha de completar l'obra. Si *Cistercencs del País Valencià* és la història d'un monestir, la segona part que l'autor anuncia en el pròleg ha de ser una mirada a la història valenciana des de la comunitat rural.

JOSEP FERNÁNDEZ I TRABAL